

Constantin Chiriță

C. Chiriță. Prozator. Născut la 12 martie 1925 la Ibănești (Vaslui). Liceul la Birlad. Studii politehnice. Redactor la diferite publicații literare și politice, printre care și revista „Luceafărul”. Debutează în 1949 cu nuvela Matei Ion a cucerit viața. În 1951 apare volumul Oamenii din orașul nostru. În 1959 apare romanul Întâlnirea (2 vol.) consacrat lumii industriale. Un alt roman, Oțelul (1960), îl consacără activității siderurgistilor. Romanul Pasiuni (1962) e dedicat lumii universitare. Notorietatea i-o aduce ciclul de romane pentru copii și tineret, intitulat Cireșarii, început în 1956 și încheiat în 1968. Ciclul cuprinde următoarele titluri: Teroarea neagră, Castelul fetei în alb, Roata norocului, Teroarea albă, Drum bun, cireșarii!

Ciclul cireșarilor va primi, în anul 1965, Premiul Uniunii Scriitorilor. În 1964, i se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru romanul polițist (parodie) Trandafirul alb, inclus, în 1969, alături de volumele Pescărușul alb și Ingerul alb, în Trilogia în alb.

Premieră absolută la Brăila cu piesa de teatru „Adincimi” la 6 octombrie 1973. A apărut în volum în colecția „Rampa”, în 1974, și a fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor.*

Debutant în teatru cu piesa *Adincimi*, prozatorul Constantin Chiriță izbutește, dincolo de structura comună a faptelor piesei, să atragă atenția criticii de specialitate prin ineditul texturii dramatice. Motivul jertfei de sine, în cadrul mai larg al temeii eroismului muncii (dramatic prin el însuși), părea, datorită multor producții literare nefericite scrise, a se fi înecat în prozaism sau în verbozitatea sterilă a celor ce l-au folosit de circumstanță, superficial și cu sentimentul paradei.

Constantin Chiriță nu se teme de decalcul tematic; fiindcă dincolo de faptul dramatic el descoperă o lume a semnificațiilor destinată a înlocui o înțelegere mai profundă a actelor oamenilor, o mai netă diferențiere a valorilor morale de non-valori sau de anti-valori. Drama este ținută permanent în două registre: cel al faptelor și cel al suportului moral al personajelor care le fac lizibile în planul înalt al conștiinței politice, prin indicarea tot mai largi socializării a universului

spiritual, prin asumarea crescândă și deplină, de către acestea, a înțelesurilor acordate de împrejurările dramatice.

Care sînt faptele? Tînărul inginer-șef al unei schele petrolifere. Victor Iorga, descoperă o nespus de bogată pungă de petrol; sonda trebuie neapărat dată în producție. În ciuda tuturor măsurilor de prevedere, a dispozitivelor automate de oprire a erupției, sonda totuși erupe. Natura însăși pare ostilă. O furtună care se apropie mărește incalculabil posibilitatea dezastrului. Eroul se hotărăște să acționeze pentru a opri erupția, minuiind singur dispozitivele, ale căror declanșatoare automate fuseseră distruse. Prețul faptei va fi viața.

Motivația actului indică o înaltă conștiință morală: „Nu vreau să încerc să opresc erupția pentru a-mi decora răspunderea cu medalia sacrificiului. Vreau s-o opresc! Vreau și o voi opri! Nu vreau să mă sinucid, nu cu gîndul acesta mă duc. Nu mă simt pe

* Vezi cronică dramatică în „Teatrul” nr. 10, octombrie, 1973.

mine aici. Dacă m-aș simți pe mine, m-ar ucide erupția înainte de a ajunge acolo. Dacă mi-aș simți carnea, trupul, singele, n-aș ajunge acolo, n-aș străbate ceea ce spui că este un iad... *E momentul când trebuie să simți numai răspunderea...* Pentru ceea ce ai făcut... pentru ceea ce n-ai făcut... pentru ceea ce trebuie să faci; și eu nu răspund oficial."

Răspunderea, dar, nu e legată de obligație, ci ia chipul *voinței de a răspunde*. Și umplându-se cu voință, autentică, în sensul cel mai înalt uman, fapta. Responsabilitatea este, dar, pentru personaj o lege morală care-l ridică din planul omenesc comun în cel al eroicului. Victor Iorga, personajul lui Constantin Chiriță, aparține acestui tip eroic, pentru că libertatea lui de autodeterminare e derivație a unei valori umane universale — responsabilitatea pentru toți —, fapta de voință a sa este expresia acestei valori, care conferă cu deosebire lumii noastre socialiste specificitate. Cu atât mai omenesc sună cuvintele tatălui său, Alexandru Iorga, când spune: „Știu, aparții unei conștiințe (...) unei conștiințe mari, a lumii, dar ești copilul meu...“ Tatăl recunoaște și aderă; o mai largă socializare a conștiinței lui se produce prin înțelegerea sensului social major al morții fiului.

Aceeași largă înțelegere a responsabilității pentru toți, nutrită cu generozitate, o desprinde și inginerul Dumitru Nacu, și Ena (fata care se dăruie, într-un moment de iresponsabilă bucurie, lui Tit Nistor, taratul moral al piesei), și Ion Popescu, arhivarul bufon, strivit de o viață anostă și care se autoironizează amar.

Inginerul Tit Nistor (lui îi aparține eroarea de calcul, care a condus la nefastul deznodământ) e chinuit de o nemăsurată invidie, hrănită de o meschină alcătuire morală. Provoacă erupția sondei, poate fără să vrea, el a dorit însă cu intensitate să compromită pe colegul său, Victor Iorga.

Sufletele meschine pot declanșa resorturile tragicului și eroicului în existență, deoarece ele măsoară strîmb lucrurile și oamenii. Eroarea tehnică a lui Tit Nistor, care provoacă erupția, se traduce în plan moral printr-o eroare de optică asupra celorlalți, datorată sufletului său strîmt și inform. Cinstea celor ce-l înconjoară, el o ia drept slăbiciune sufletească, expresie a naivității și neputinței de a acționa, iar eroismul faptei tovarășului său de muncă este negat și pus pe seama dorinței de sinucidere ca unic mod de rezolvare a slăbiciunii de a trăi, de a rezista eșecului etc.

C. Chiriță își lucrează drama în mod tranșant caracterologic. Sînt caractere bune și rele, funciar bune și funciar rele, sînt cei ce afirmă valorile lumii noi și cei ce le resping. Aceste caractere par netransformabile și, cînd nu sînt în luptă deschisă (cînd conviețuiesc, de pildă în procesul muncii), rolul celui ce neagă este (în sens estetic vorbind) de a înlesni celui ce afirmă valoarea, să o afirme deplin și s-o înrădăcineze în conștiința colectivă, luminînd-o cu intensitatea corespunzătoare acțiunii radicale, al cărei preț suprem este viața.

N-am putea vedea, după versiunea scenică de la Brăila (premieră absolută), și o versiune bucureșteană?

